

07 00 00 ИЛМҶОИ ТАЪРИХ ва АРХЕОЛОГИЯ
07 00 00 ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ и АРХЕОЛОГИЯ
07 00 00 HISTORICAL SCIENCES and ARCHEOLOGY

07 00 02 ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ИСТОРИЯ
07 00 02 HOME HISTORY

УДК 8
ББК 63.57

АНДЕШАҶО РОҶЕЪ БА
МУҶИММИЯТИ ОМУЪЗИШИ
ТАЪРИХИ ҶАШНУ
МАРОСИМҶО ВА ТАСНИФИ
НАМУДҶОИ ОНҶО (дар
масоли фарҳанги ҷаишии халқи
тоҷик)

АКТУАЛЬНОСТЬ
ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ
ПРАЗДНИКОВ И ОБРЯДОВ И
ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ (на
примере культуры празднований
таджикского народа)

SOME VIEWS CONCERNED
WITH THE IMPORTANCE OF
STUDY AIMED AT HISTORY OF
HOLIDAYS AND TRADITIONS
AND THEIR TYPES
CLASSIFICATION (on the exam-
ple of the traditional culture of the
Tajik people)

Каримзода Осим Косими (Каримов Осим
Косимович), д.и.т., профессор, сардори раёсати
маорифи вилояти Суғд; Исомитдинов Жорабек
Бобобекович, н.и.т., дотсент, мудири кафедраи
таърихи Ватан ва археологияи МТД «ДДХ ба номи
академик Б. Гафуров», (Тоҷикистон, Хуҷанд).

Каримзода Осим Косими (Каримов Осим
Косимович), д.и.н., профессор, начальник Управления
образования Согдийской области; Исомитдинов
Жорабек Бобобекович, к.и.н., доцент, заведующий
кафедрой Отечественной истории и археологии
ГОУ «ХГУ имени академика Б. Гафурова»
(Таджикистан, Худжанд)

Karimzoda Osim Kosimi (Karimov Osim Kosimovich),
Dr. of History, Professor, head of the department of
Education of Sughd Viloyat; Isomatdinov Zhorabek
Bobbekovich, candidate of historical sciences, Associate
Professor, head of the department of home history and
archeology under the SEI "KSU named after
academician B. Gafurov" (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: Isomatdinov1961@mail.ru.

Калидвожаҳо: ҷаишҳо, фарҳанги ҷаишӣ, анъана, маросим, оинҳо, Наврӯз, ҷаишҳои тақвими, ҷаишҳои давлатӣ, ҷаишҳои миллӣ

Дар мақола таърих, моҳият, мазмунӣ ҷаишҳо ва ҷойгоҳи онҳо дар фарҳанги анъанавӣ халқи тоҷик шарҳ дода мешавад. Муаллиф муҳтасар дар бораи ташиққулуҷӣ ва таҳаввулотӣ анъанаҳои миллӣ фарогатӣ ва ҷаишии тоҷикон дар заминаи таърихи бою қадима маълумот додааст. Таъкид мегардад, ки зарурати омӯзиши таърихи оинҳои ҷаишӣ аз дарки моҳияти фалсафии иҷтимоӣ ҷаишҳо, ҳосатан ҷаишҳои миллӣ, аз қабилӣ Наврӯз, Меҳргон, Сада ва Тиргон бармеояд. Таҳқиқи маросимҳои ҷаишӣ имконият медиҳанд, ки ҷавҳари асливу инсондӯстонаи ин оинҳо дар асоси ҷаҳонбинӣ

Karimzoda O.K., Isomiddinov J.B. Some Views Concerned with the Importance of Study Aimed at History of Holidays and Traditions and their Types Classification (on the example of the traditional culture of the Tajik people)

андешаҳои муосир боз ҳам равишантар гардад. Дар мақола тасниф (классификация)-и ҷашнҳо дар асоси андешаҳои олимони Д. М. Генкин, Н.В. Семенова, М. Раҳимов, С.А. Абашинов, М. Назаров ва мулоҳизаҳои муаллиф таҳлил ҷаиштаанд.

Ключевые слова: *праздники, праздничная культура, традиции, обряды, ритуалы, Навруз, календарные праздники, государственные праздники, национальные праздники*

Раскрываются история, сущность и содержание праздников и их место в традиционной культуре таджикского народа. На основе богатой древней истории даются краткие сведения о возникновении и эволюции досуговых и праздничных национальных традиций. Отмечается, что необходимость изучения праздничных обрядов исходит из освоения социально-философской сущности аспектов празднеств, в особенности национальных праздников Навруз, Мехргон, Сада и Тиргон. Исследование праздничных ритуалов дает возможность ярче воспринимать истинную суть гуманности празднеств на основе современного мировоззрения и разума. Классификация видов праздников произведена на основе взглядов ученых Д. М. Генкина, Н.В. Семеновой, М. Рахимова, С.А. Абашинова, М. Назарова и собственных авторских суждений.

Key words: *holidays, festive culture, traditions, rites, rituals, Navruz, calendar holidays, state holidays, national holidays.*

The article reveals history, nature and content of holidays and their place in the traditional culture of the Tajik people. Designing on the premise of the rich and ancient history, the author of the article provides brief information about the origin and evolution of leisure and festive national traditions. It is noted that the need to study festive rituals is based on the development of social and philosophical essence of the aspects of festivities, especially national calendar holidays Navruz, Mehrgon, Sada and Tirgon. The study of festive rituals makes it possible to more vividly perceive the true essence of the humanity of festivities based on modern worldviews and ideas. The article analyzes a classification of the types of holidays based on the views of scientists – historians: D.M. Ghenkin, N.V. Semyonova, M. Rakhimov, S.A. Abashinov, M. Nazarov. The own judgements of the authors are present in the article as well.

Ҷашнҳо дар ҳама гуна ҷомеаи инсонӣ ниҳоди ҳатмӣ ва муҳимтарин ҳодисоти ҷамъиятӣ маҳсуб меёбанд. Ҷашнҳо аз ҳаёти рӯзмарраи мардум гирифта шуда, дар вақти фориғ будан аз фаъолияти меҳнатӣ баргузор мегарданд. Ҷашнҳо ба сифати оина тарзи ғайриистехсолии ҳаёт, рузгори одамон, анъанаҳо, дараҷаи рушди тафаккури иҷтимоӣ ва шахсӣ, ҷаҳонбинии инсонҳо, хусусиятҳои ахлоқ, тарбия, зебопарастии онҳоро инъикос мекунанд (2,с.4). Мавзӯи ҷашну маросимҳо дар ҳама давру замон, новобаста аз тағйирёбии соҳти давлатӣ, ҷараёнҳои рушди сиёсӣ иҷтимоӣ ва иқтисодӣ аҳамияти ҳудро гум накардааст.

Тоҷикистон давлати аграриву саноатӣ мебошад. Барои ҳамин муносибатҳои истеҳсолӣ ва иҷтимоӣ, оилавӣ бо сиёсат саҳт вобастагӣ доранд. Аз ин лиҳоз, анъанаҳои маъмулии деҳоту шаҳр, маросимҳои хоҷагидорӣ, динӣ, оилавӣ ва рузгордорӣ дар ҳаёти оилавӣ ва иҷтимоӣ истеҳсолии аҳоли аҳамияти муҳим касб мекунанд.

Сарвари давлати тоҷикон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон таъкид намудаанд, ки «Тоҷикон чун дигар халқиятҳои соҳибтамаддун дар давоми таърихи ҳазорсолаи худ анъана, маросим ва расму оинҳои муҳталифро соҳиб гаштанд. Аксарияти ҷашнҳои миллии мо, аз ҷумла, Наврӯз, Мехргон ва Сада аз давраи тоисломии таърих ибтидо мегиранд.

Саволе ба миён меояд, ки чаро Наврӯз, ин ҷашни ҷовидона, новобаста аз ҳодисаҳои ногувори қарнҳо, то имрӯз асолати хешро нигоҳ дошт, Ин ҷашн ҷашни меҳнаткашони деҳот, ҷашни айёми киштукор мебошад. Наврӯз – оғози бедории табиат буда, вазиши боди баҳорӣ деҳконро ба қору пайкор, меҳнати суботкорона даъват мекунад. Чунин ҷашнро бо арҷгузорӣ ба мероси ниёгон, бояд сазовор таҷлил намоем. Ин амалӣ мо баҳри пойдеории руҳияи ватанпарастии насли наврас, дар қалби онҳо тарбияи намудани ҳамдигарфаҳмӣ ва рӯ овардан ба созандагиву бунёдкорӣ хизмат хоҳад намуд» (10, с.24).

Инчунин, сарвари давлатамон дар Симпозиуми байналмилалии илми «Пажӯҳиш дар фарҳанги бостон: аз дирӯз то имрӯз», ки санаи 22 октябри соли 2019 дар шаҳри Душанбе баргузор гардид, дар мавриди мероси фарҳанги ҷашниамон ҳарф зада, аз ҷумла таъкид карданд, ки «Як қисми ин мероси камназир падидаи нодири фарҳангӣ дар тамаддуни башарӣ ба ҳисоб рафта, таърихи боз ҳам қадиматар дорад, ки ҷашну маросим ва ойнҳои Наврӯз, Тиргон (ҷашни қадимаи фасли тобистон), Меҳргон ва Сада аз ҳамин қабиланд.

Ин ойнҳои бостонии ориёитаборон, бидуни вобастагӣ аз ҳама гуна унсурҳои диниву мазҳабӣ, дар миёни мардум маҳбубият пайдо карда, тадричан мақоми умумихалқӣ касб намудаанд...

Ҳарчанд ки доир ба шинохти ҷашнҳои зикршуда дастовардҳои илмӣ зиёданд, аммо таҳқиқи масоили гуногуни онҳо дар марҳалаи таърихи навин нигоҳи тоза мевоҳад.

Бовар дорам, ки донишмандон моҳияти фалсафӣ иҷтимоӣ ин ҷашнҳоро аз ҳамин нуқтаи назар таҳқиқ карда, дар асоси ҷаҳонбиниву андешаҳои муосир ҷавҳари асливу инсондӯстонаи ин ойнҳоро боз ҳам равшантар месозанд» (13).

Анъана, маросим ва расму русумро арзишҳои фарҳангии табиӣ ва ҷудоинопазир дар тақдирӣ халқи тоҷик мебошанд, ки онҳо аз замони қадим арзи ҳастӣ намудаанд ва дар давраҳои мухталифи таърихӣ рушди ҷомеа, дар ҳамбастагӣ бо дигар тамаддунҳо тағйир ёфтаанд, мазмун ва моҳияти нав касб кардаанд ва дар ин раванд ба анъана, ё ки ҷашнвораи мустақили миллӣ ва ё пояи дин табдил ёфтаанд. Қисми дигари ин арзишҳо мазмун ва моҳияти худро тағйир додаанд ва ҳатто бархе аз онҳо аҳамияти хешро дар натиҷаи тағйирёбии муносибатҳои иҷтимоӣ гум кардаанд. Аз ин лиҳоз дар бораи онҳо то ин дам маълумоте боқӣ намондааст. Таҳқиқоти олимони соҳаи таърих ва мардумшиносӣ дар бораи анъанаҳои халқӣ муайян намудаанд, ки ягон халқи ҷаҳон чун тоҷикон анъанаву маросим ва русуми бойи фарҳанги ҷашнҳои миллиро соҳиб нестанд.

Соҳибтамаддун будан, эҳтиром ва гиромидошти арзишҳои фарҳангӣ боис гаштанд, ки аҷдоди тоҷикон анъанаҳои миллии фароғатӣ ва ҷашниро дар заминаи таърихӣ бойи қадимаи худ ташаккул диҳанд. Робитаҳои халқи тоҷик бо дигар тамаддунҳои халқият ва кишварҳои ҳамсоя низ барои барои ташаккулёбии анъана ва маросимҳои нав ба нав мусоидат намуданд.

Муттаҳидшавии халқ дар доираи фарҳанги хеш, интиқол ва ҳифзи он дар асоси рафтори этникӣ, тарбияи хусусиятҳои миллӣ ва фарҳангӣ имконият фароҳам оварданд, ки маросим ва расму оинҳо садсолаҳо инҷониб арзи ҳастӣ намоянд ва ба рӯки асосии ҳаёти мардум табдил ёбанд. Бо воситаи онҳо ҳаёти маънавии миллат бо ҳастии таърихияш боз мегардад. Ин гуфтаҳои махсусан ба маросимҳои оммавӣ, умумихалқӣ, ки аксаран дар марҳилаҳои ҳаёти инсонӣ такрорёбандаанд дахл дорад.

Дар маросимҳои ҳар як халқ чашнҳо нақши муҳим мебозанд. Чашнҳо аз давраи қадим ҳамон шакли фарҳанг ба шумор мераванд, ки тавассути онҳо ҷомеа муносибати хешро ба мақсаду маром, ифтихор аз музаффариятҳо, орзуҳои нек ба оянда муайян менамояд. Эҳтиёҷ ба чашнҳо дар натиҷаи сайёу талоши инсон ё ҷомеа ба гиромидошти арзишҳо, қайди идеалҳо ва афзоиш додани он пайдо шудааст.

Чӣ тавре ки Н. Нейматӣ таъкид намудааст: « Чашн - ин чорабиниҳои ҷамъиятии гуногунҷанбаи ғайриистеҳсолӣ буда, инъикосгари ҳаёт ва ғайриҷамъиятии инсон ва ҷомеа мебошад. Чашнвораҳо яке аз арзишҳои муҳими иҷтимоиву фарҳангӣ ба шумор мераванд ва баҳри ташаккули инсон ва рушди маънавии ӯ мусоидат мекунанд»(8,6). Дар фарҳанги динӣ ва дунявӣ аз давраи қадим иқтисодии ҳаётбахшанда ва арзишҳои бунёдии чашнҳо истифода мегаштанд.

Маросимҳои чашнӣ ба сифзати рамз ва анъана муҳимтарин лаҳзаҳои ҳаёти афрод, гурӯҳ ва ҷомеаро ҳамроҳӣ намуда, рафтори муайянеро талаб мекунанд. Чашнҳо ба мардум таъсири эмотсионалӣ –психологӣ мерасонанд. Муҳимтарин вазифаи маросими чашнӣ, ки дар сохтори худ расму русум ва маросимҳои зиёдро дарбар мегирад, ташаккули сифатҳои ахлоқии шахсият маҳсуб меёбад. Чашнҳо чунин рӯҳияи маънавий – эмотсионалиро ба вучуд меоваранд, ки дар он (дигар рӯзҳо) шодиву сурур танинандоз мегардад. Ба қавли А.И. Мазаева «Чашн – ин ҳаёти идеалии давраҳои муҳталиф аст»(6,с.172).

Барои ҳамаи халқҳо, аз ҷумла тоҷикон чашнҳо бо рӯзҳои муқаррарӣ муқобил гузоштан хос аст. Бинобар ин фарҳангшинос И. М. Снегирев ҳанӯз соли 1937 таъкид намуда буд: «худӣ истилоҳи чашн маънои барҳам доданро дорад, озодии (дар рӯзҳои меҳнатӣ) бо шодиву сурур ва хурсандӣ ҳамбастагӣ доштара ифода мекунанд. Чашн ин вақти ҳолӣ аст, маросим бошад амали муҳим ва роҳи қабулшудаи баргузориҳои чорабиниҳои пурдабдаба мебошад... Чашн ҳамеша дигаргунии ҷиддӣ ба бор меоварад, лаҳзаҳои ғайри муваққатист ва дар як вақт тавлиди олами нав аст» (12, с.21).

Бояд таъкид дод, ки чашнҳо солиёни зиёд ва қарнҳо паси сар намуда, ба анъана табдил меёбанд, оммавӣ мегарданд, дар умум барои одамон ва ҷомеа ғайриҷамъиятӣ мешаванд. Аз чашнҳо ҳамонҳое боқӣ мемонанд, ки дар ташаккули одамон иштирок мекунанд, ба меҳнату истироҳати ӯ мусоидат менамоянд, бо бехтарин орзую омили иҷтимоиву иқтисодӣ, сиёсӣву ҳуқуқӣ, ахлоқиву зебопарастӣ ҳамроҳанг мегарданд.

Даврони барпошавии ҳокимияти Шӯравӣ, қорӣ гаштани тарзи ҳаёти нави сотсиалистӣ ва ба даст омадани соҳибистиклолии Тоҷикистон вобаста ба талаботи давр ба фарҳанги чашнӣ мардум навгонӣ ворид намуданд. Хосатан дар замони муосир натиҷаи ислохотҳои иҷтимоиву сиёсӣ ва иқтисодӣ дар фарҳанги миллиамон таҳаввулотӣ ҷиддӣ ба амал оварданд. Заминаҳои нави инноватсионии ташаккули чашнҳо ва эҳёи анъанаҳои бостонӣ мушоҳида гардида, сурати тоза пайдо намуданд.

Қабули қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими анъана ва чашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" мақом ва дастовардҳои фарҳанги иҷтимоии тоҷиконро ба дараҷаи баланд бардошт, то андозае сохтору низомии чашну маросимҳо ба тартиб даровард. Дар айни ҳол раванди душвори синтези анъанаҳои пешинаи миллӣ бо шаклҳои нави он, ҳамгирӣ бо дастовардҳои муосири фарҳанги иҷтимоӣ ва дар ин замина эҳёи фарҳанги чашнӣ миллӣ тадриҷан амалӣ гашта истодаанд.

Омӯзиши маросимҳои чашнӣ дар асоси принсипи воқеъбинона (объективӣ) ва таърихият ба роҳ монда мешавад, зеро пеш аз он, ки анъанаву маросимҳои халқро омӯзем, бояд мазмуну моҳияти онҳоро донем, паҳлуҳо ва робитаҳои муҳталифӣ

онҳоро таҳқиқ кунем, дар бораи чӣ гуна пайдо шудани онҳо, алоқамандӣ доштани онҳо бо ҳаёти халқ, кадом вазифаҳои иҷтимоиро иҷро кардан, дар таҳаввулоту «худпешбарӣ» чӣ гуна тағйиротҳоро аз сар гузаронидани онҳо маълумоти муфассал андӯзем.

Ҳар як халқ анъана ва маросимҳои чашнии таърихан ташаккулёфтара дорад, ки онҳо дар сатҳи гуногун ва аз лиҳози мазмуну ғоя бо тақдири таърихии халқ вобастагӣ доранд. Онҳо дар тулӣ қарнҳо ташаккул ёфта, аз насл ба насл интиқол ёфтаанд. Ба онҳо мардум одат кардаанд, таҷлили онҳоро қарнҳо инҷониб риоя мекунад. Барои хамин ҳам яқубора аз чашнҳои қадима, ки дар шароити нави таърихӣ аҳамияти худро гум кардаанд, даст кашидан амри маҳол аст. Инро мо дар мисоли таҷлили чашни Наврӯз баръало мушоҳида мекунем.

Ба ҳаёти ҷамъиятии тоҷикон анъанаҳои мухталиф ворид шудаанд, ки онҳо асоси чашнҳоро ташкил медиҳанд. Дар синтези ин анъанаҳо чашну маросимҳо нақши муҳим доранд. Аз давраҳои қадим чашнҳо ба сифати шакли фарҳанг ташаккул ёфтаанд, ки бо ёрии онҳо ҷомеа муносибати пурҳосони худро ба орзуву омол, ифтихор аз музаффариятҳо, ояндаи нек баён мекунад, Эҳтиёҷ ба чашн дар асоси ифодаи эҳтироми инсон ё ҷомеа ба арзишҳо, дарки зарурати бақайдгирӣ ва афзун гардонидани ормонҳои ба даст омада, ба наслҳои оянда интиқол додани муҳимтарин муаммоҳо дар ин ҷода ҳосил мегарданд(4). Мазмун ва моҳияти чашн дар муҳим будани арзишҳои он барои инсон, тасдиқ намудани он ва интиқоли муҳимияти чашн ба наслҳои оянда ифода меёбад.

Этнологи рус С.А. Абашин аҳамияти гуногунҷанбаи маросимро шарҳ дода таъкид мекунад, ки «он муносибати байни ҳадигариро ба низом мебарорад, муоширати шахсиро ба тартиб оварда, фазои онро ташаккул медиҳад, аз лиҳози равонӣ (психологӣ) эҳтётро коней мегардонад, истироҳату фароғати фардро ташкил мекунад, онро ба низоми динӣ ворид менамояд (агар маросимҳоро риоя кунӣ, ту мусулмон ҳастӣ), он асоси худбаҳодиҳии инсон ва мавқеи ӯ дар ҷамъият мебошад» (1, с.226).

Дар омӯзиши чашнҳои асри XX – ибтидои XXI амалӣ намудани тасниф (классификация)-и он муҳим мебошад. Доир ба ин муаммо фикру андешаи мухталиф ҷой дорад. Назарияпардозӣ машхури фарҳанги чашнӣ Д. М. Генкин бо назардошти ҳаҷми ҷорабиниҳои чашнӣ онҳоро ба тариқи зайл тасниф менамояд:

1. Чашнҳои хусусияти байналмилалӣ ва умумии тоҷикӣ дошта.
2. Чашнҳои миллӣ (чашнҳои халқиятҳои баҳамдӯсти ИҶШС).
3. Чашнҳои алоқаманд ба ҳаёти ҷомеа (коллектив), оила ва шахс (3, с.57).

Муҳаққиқи дигари анъана ва маросимҳои шӯравӣ Я. Белоусов чашнҳоро ба 5 гурӯҳ тақсим мекунад: чашнҳои умумихалқӣ, меҳнатӣ, оилавӣ- маишӣ, бо мавсими сол вобаста ва бо фарҳанги халқҳои ИҶШС ва ҷаҳон алоқаманд (2, с.188-192).

Н.В. Семенова бошад ба мазмуни чашнҳо тақия намуда, онҳоро ба гурӯҳҳои зайл: инқилобӣ, граждонӣ, меҳнатӣ, табиатӣ ва фарҳангӣ ҷудо мекунад (11, с.133-135).

Муҳаққиқи тоҷик М. Назаров низ чашнҳои Шӯравиро гурӯҳбандӣ намуда, онҳоро ба чор қисмати ҷудо мекунад:

1. Чашнҳои иҷтимоиву сиёсӣ ва давлатӣ (Чашни Инқилоби Октябр, 8 Март-Рӯзи бонувон, 1 Май-Рӯзи ҳамдили меҳнатқашон, 9 Май – Рӯзи Ғалаба бар фашизм ва ғ.).
2. Чашнҳои анъанавӣ меҳнатӣ ва фаъолият (Рӯзи коркунонии хоҷагии кишлоқ, Рӯзи меҳнат ва ҳосил, Рӯзи воқеаҳои муҳими таърихӣ, Рӯзи бо тантана ба нафақа гуселонидан ва ғ.).

3. Чашнҳои миллии ҷавонон, ки дунёи маънавӣ ва меъёрҳои рафтори коммунистиро ташаккул медиҳанд (Рӯзи Октябртӯ, Рӯзи қаблушавӣ ба сафи пионерон, Рӯзи қабулшавӣ ба ҳаёти комсомолон, Рӯзи супоридани шиноснома, Рӯзи гусел ба сафи Артиши Шӯравӣ ва ғ.)

4. Чорабиниҳо вобаста ба ҳаёти анъанавии оилавӣ, ки барои ташаккули тафаккури материалистӣ ва ҷорӣ намудани ахлоқи коммунистӣ дар ҷомеа мусоидат мекунанд (Рӯзҳои таваллуд, Рӯзи ақди никоҳ, Тӯйҳои комсомолӣ ва ғ.) (7).

Муҳаққиқи тоҷик М. Раҳимов дар “Энсиклопедияи советии тоҷик” дар асоси таърих, мазмун ва хусусияташон ҷашнҳоро ба гурӯҳҳои зайл: анъанавӣ, миллий, синфӣ, давлатӣ, истеҳсолӣ – ҳоҷагӣ, оилавӣ ва динӣ тақсим мекунанд (9, с.539).

Дар Интернет низ намудҳои ҷашнҳо гурӯҳбандӣ шудаанд. Ҷунонҷӣ, дар яке аз сомонҳо ба панҷ қисмат ҷудо шудани ҷашнҳо таъкид шудааст: 1) ҷашнҳои давлатии бо мафкураву рамзҳои таърихӣ пурбор гашта; 2) ҷашнҳои ҷамъиятӣ, ки ҷанбаи мафкуравӣ ва динии онҳо барои аксарияти мардум бегона гаштаанд ва ё умуман вучуд надоштанд; 3) ҷашнҳои динӣ, ки дар калисо баргузор мегарданд ва бо устураи ин ё он равияи динӣ алоқаманд ҳастанд; 4) ҷашнҳои хусусӣ, ки санаҳои ҳаёт ва фаъолияти афрод ва оилаи алоҳидаро муаррифӣ мекунанд; 5) ҷашнҳои иттиҳодиявӣ (корпоративӣ) (5).

Ба таври умум, бо дарназардошти таҳаввулоти фарҳангиву таърихӣ анъана ва маросимҳои ҷашнии халқӣ тоҷикро ба ҷор гурӯҳ тақсим намудан мумкин аст: ҷашнҳои тақвими-истеҳсолӣ, ҷашнҳои динӣ, ҷашнҳои оилавӣ-маишӣ ва ҷашнҳои ҷамъиятӣ-сиёсӣ. Ба гурӯҳи якуми ҷашнҳо дохил мешаванд: Ҷашни Наврӯз (Иди сари сол, оғози киштукори деҳқонон), Меҳргон (ҷашни ҳосил), Сада (ҷашни хуршед, рӯшноӣ ва оташ), Ҷашни Сайри гули лола, Ҷашнаҳои мухталифи халқӣ (ёрии ихтиёрӣ хангоми гунучини ҳосил, соҳтмони истиқоматгоҳ, кофтани ҷӯйбору наҳрҳо ва ғ.)

Ба гурӯҳи дуюми ҷашнҳо: маросимҳо ва расму оини динӣ шомиланд, ки бо ислом алоқамандӣ доранд (рӯза, намоз, Иди қурбон, иди Рамазон, мавлуди пайғамбар ва ғ.)

Гурӯҳи сеюми ҷашнҳои тоҷиконро анъана ва маросимҳои оилавӣ-маишӣ ташкил медиҳанд. Ба ин ҷашнҳо ҷанбаҳои гуногуни ҳаёти оилавӣ: *чиллашинӣ* (давраи баъди тавлиди фарзанд), *мӯйсаргирон* (аввалин маротиба қайчи задани мӯйи сари кӯдакон), *дандонмушак* (баромадани аввалин дандони кӯдакон), *гаҳворабандон* (бори нахуст ба гаҳвора бастанӣ кӯдак) *тӯйи хатнасур* (хатна намудани писарбача), *тӯйи ақди никоҳ* (маросими хонадоршавӣ) ва ғ. дохил мешаванд.

Ба гурӯҳи ҷоруми ҷашнҳо ки хусусияти иҷтимоиву сиёсӣ доранд, дохил мешаванд: Рӯзи Истиқлолияти Тоҷикистон (9 сентябр), Рӯзи Ваҳдати миллий (27 июн), Рӯзи Парчами миллий (24 ноябр), Рӯзи Ғалаба дар Ҷанги Бузурги ватанӣ (9 май), Рӯзи Забони давлатӣ (5 октябр), Рӯзи Конституцияи Тоҷикистон (6 ноябр), Рӯзи Артиши миллий Тоҷикистон (23 феврал), Рӯзи Модар (8 март) ва ғ.

Умуман, муҳимияти таҳқиқот роҷеъ ба пайдоиш ва моҳияти маросим ва расму русуми ҷашнӣ, ки онҳо дар ҳаёти мардум нақши муҳим мебозанд, аз ҷӣ бармеояд: якун, аз зарурати омӯзиши эҷодиёти маънавии оммаи халқ, ки ба мафкура ва сайбу талоши онҳо вобастагӣ дорад; дуум, аз дуруст муайян кардани хусусияти прогрессивии маросимҳои ҷашнӣ дар тамаддуни тоҷикон: сеум, аз эҳёи экологияи таърихиву фарҳангӣ, ки тавассути он ҷашнҳо дар рушди Тоҷикистони соҳибистиклол, демократӣ, ҳуқуқбунёд ҷойгоҳи хоса доранд.

Бояд таъкид кард, ки:

- маросимҳои ҷашнӣ ва анъанаҳои тоҷикон дар шароити ҳаёти рӯзмарра, зиндагӣ ва фарҳанги халқ, инчунин дар шароити иқлимӣ ҳавзаи ҷуғрофӣ ташаккул ва рушд намудаанд;

- ҷашнҳои оммавӣ ва оилавӣ дар шароити гуногуни таърихӣ ва иқтисодӣ, марҳилаҳои фарҳангӣ ташаккул ёфта, дар шароити рушди ҳаёти маънавӣ ва моддӣ ҷамъият мутобиқ гаштаанд ва таҳаввулотро аз сар гузаронидаанд ва қисми ҷудонашавандаи фарҳанги таърихӣ ва маънавияти халқро ташкил додаанд;

- ҷашнҳо ҳамчун оинаи ҳаёти ҷамъиятиву фарҳангӣ дастовардҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, меҳнатӣ, фарҳангӣ ва эҷодии халқро инъикос мекунанд;

- ҷашнҳои тақвими кишоварзӣ решаҳои амиқи ҳазорсола доранд, дар асоси вақтҳои сол ва ҷараёни меҳнат, бо риояи маросим ва оинҳои бадеӣ-рамзӣ ва хусусияти эмотсионалӣ дошта баргузор мегаштанд;

- дар солҳои ҳуқумронии Шӯравӣ дар заминаи сиёсати атеистӣ бархе аз ҷашнҳо бе асос ба фишору тазъик дучор гаштанд;

- новобаста аз монетаҳо, манъкуниҳо ва таъқибот аксари ҷашнҳои анъанавӣ пурра аз байн нарафтанд, онҳои ҳифз гашта, бо мазмуни нав пурра гардиданд;

- дар шароити воқеияти шӯравӣ ҷашну маросимҳои нави хусусияти анъанавӣ, умумитифоқӣ ва байналмиллалидошта ба вучуд омаданд;

- ҷашнҳо дар шакли сайрҳои оммавӣ халқӣ, намоишҳои мутатантан, шабнишиниҳо, бозиҳои халқӣ, мусобиқаҳо ва ғ. баргузор мегаштанд;

- дар шароити соҳибистиклолии кишварамон эҳёи ҷашнҳои азалии анъанавӣ ва динӣ сурат гирифт ва тақвими нави ҷашнҳо тартиб дода шуданд;

- сиёсати давлатии Тоҷикистони соҳибистиклол ба танзимдарорӣ, навсозӣ ва ганигардонии ҷашнҳои милливу динӣ равона гашт;

- ҷашнҳои эҳёгашта ва нав ҷорӣ гашта, ба фарҳанги иҷтимоии давлатамон ҳусни тоза бахшиданд.

Пайнавишт:

1. *Абаишин, С.Н. Вопреки здравому смыслу? (К вопросу о "рациональности/иррациональности" ритуальных расходов в Средней Азии)/С.Н.Абаишин // Евразия. Люди и миф / Сост. и отв. ред. С. Панарин. -М.: Наталис, 2003.- С. 217-238.*
2. *Белюсов, Я. Праздники старые и новые (некоторые философские аспекты проблемы празднования) /Я.Белюсов// - Алма-Ата: Казахстан, 1974. -213 с.*
3. *Генкин, Д.М. Массовые праздники/Д.М.Генкин. – М.: Просвещение, 1975. -140 с.*
4. *Гужова, И. В. Государственный праздник как социально-коммуникативная технология/И.В.Гужова // <http://pr.tsu.ru/articles/120/> (Санаи мурочиат 12 май соли 2020)*
5. *Любой другой праздник //<http://www.barbariska.spb.ru/pages/317/> (Санаи мурочиат: 12 май соли 2020).*
6. *Мазаев, А.И. Праздник как социально-художественное явление/А.И.Мазаев. - М.: Наука, 1978. – 392 с.*
7. *Назаров, М. Мо ва расму оинҳо //Маориф ва маданият. -1983. - 25 март.*
8. *Негмати, А. Э. Земледельческие календарные праздники древних таджиков и их предков. –Душанбе: Дониш, 1989. -126 с.*
9. *Раҳимов, М. Ид // Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷилди II. – Душанбе, 1980. – С. 539.*
10. *Раҳмонов, Э. Об упорядочении народных обрядов и обычаев. – Душанбе: Шарки озод, 1999. – 32 с..*

Karimzoda O.K., Isomiddinov J.B. *Some Views Concerned with the Importance of Study Aimed at History of Holidays and Traditions and their Types Classification (on the example of the traditional culture of the Tajik people)*

11. Семенова, Н. В. К вопросу о классификации массовых праздников // *Клуб и гармоническое развитие личности*. – Л., 1976. – С. 133 -135.
12. Снегирев, И. М. *Русские простонародные праздники и суеверные обряды*. – М.: Советская Россия, 1990. – 77 с.
13. Суханрони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Пеишвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Симпозиуми байналмилалии илми «Пажӯҳиши дар фарҳанги бостон: аз дирӯз то имрӯз». 22.10.2019, шаҳри Душанбе // <http://www.president.tj/node/21672> (Санаи муроҷиат: 23.05.2020)

Reference Literature:

1. Abashin S. N. *Does it Concord with Sound Sense? (To the issue of “rationality // irrationality” of expenditures for rituals in Middle Asia)* // *Eurasia. People and Myth* // Compiler and editor-in-charge: S. Panarin. – М.: Natalis, 2003. – pp. 217 – 238.
2. Belousov Ya. *Old and New Holidays (some philosophical aspects of the problem concerned with celebration of holidays)* // *Alma-Ata: Kazakhstan*. 1974. – 213 pp.
3. Ghenkin D. M. *Mass Holidays*. – М.: Enlightenment, 1975 – 140 pp.
4. Guzhova I. V. *State Holiday as a Social-Communicative Technology* // <http://> (Date of request: 12 May, 2020)
5. *Any other Holiday* // <http://> (Date of request: 12 May, 2020)
6. Mazayev A. I. *Holiday as a Social-Artistic Phenomenon*. М.: Science, 1978. – 392 pp.
7. Nazarov M. *We and Customs with Rules* // *Education and Culture*. – 1983, March 25
8. Negmati A. E. *Agricultural Calendar Holidays of Ancient Tajiks and their Ancestors*. – Dushanbe: Knowledge, 1989. – 126 pp.
9. Rakhimov M. I. *The Edition “Tajik Soviet Encyclopedia. Volume II*. – Dushanbe, 1980. – 539 pp.
10. Rakhmonov E. *On Regulation of Folks Rites and Customs*. – Dushanbe: Freedom of the Orient, 1999. – 32 pp.
11. Semyonova N. V. *To the Issue of Classification of Mass Holidays* // *Club and Harmonious Development of Individual*. – Л., 1976. – pp. 133 – 135.
12. Sneghiryov I. M. *Russian Holidays of Common People and Superstitions Rites*. – М.: Soviet Russia. 1990. – 77 pp.
13. *The Message of Tajikistan Republic President, Leader of the Nation Reverend Emomali Rakhmon to International Scientific Symposium “Exploration of Ancient Culture: from yesterday to nowadays”*. 22.10.2019. Dushanbe // <http://> (Date of request: 23.05.2020)